

-ftv c' cC - 7 U •
/v to • (o - i} w ^ v d /g£ <1 .

FOLKKULTURENS Själavanoring

På sikt måste vår krympande värld räkna med något slags enhetskultur, där de nationella särdragen ingår som dialekter. Därför är det i grevens tid att det skapas en reservoar av våra gamla folk kulturer.

Det var en vårvinterkväll förra veckan med fullmåne. Isen var ännu fast i vassen kring Ytterby vid Nordre älv. Men på stallbacken låg bara några snöplättar kvar. Inne i stugköket satt 79-åriga Lena Larsson och sjöng. Det var gamla kärleksvisor och skillingtryck om havet och sjöfarande män, på samma sätt som man sjöng i äldre tider när varje gard var sitt eget musikaliska självhushåll. Lena Larsson sjunger ballader också, bl. a. drog hon "Vedergällningen", den som börjar "Om alla dessa bergen..." och som vi får höra i programmet "Sjung visan för mig" nästa onsdag. Den ingår också i skivserien "Den medeltida balladen" som Sveriges Radio nyss givit ut tillsammans med en stödjande bok.

Lena Larsson från Ytterby tillhör det gåtfulla folket, menar Matts Arnberg i den nämnda boken, undantagsmänniskorna med en sentimental bindning till ett arv som de liksom inte vågar kasta bort. Och det bör papekas att dessa människor inte är de dumma utan tvärtom de intellektuellt o'h känslomässigt mest begåvade. De har lyckats stå emot den enorma påverkan från radfö och andra kommunikationer och ger ifrån sig ekon från en tid som är mycket avlägsen vart sätt att leva, tänka och känna.

— Jag hoar så grant den melodin, sa Lena. Jag satt på mammas fång och lärde den mens hon spann. Just så som Ull Peder Olrog skriver i sin uppsats i boken: balladens traditionsbärare är oftast kvinnor. Det var de som satt hemma och sömmande och vaggade barn, och barnen ville höra visor. "Visan hölls samman av familjen, samtidigt som familjen hölls samman av visan." Idag haller san nerligen inte visan samman någon familj. Ungarna är på barn-

krubban och mammorna yrkeskvinnor. Det är bara bra. Men vi får ta det onda med det goda och acceptera att balladen dog på kuppen.

• Vad vi idag behöver är politisk internationalism i världen och teknik och industri åt utvecklingsländerna. Det kan ge oss fred och relativ välmåga, alternativet är krig och svältöd. Det skulle vara trevligt om kulturellt nationella egenheter kunde bibehållas i en eljest internationaliserad värld. Men på sikt måste vi nog istället räkna med en enhetskultur, med något slags världskultur vare sig vi vill eller inte. Man får som sagt ta det onda med det goda. Man kan inte bejaka industrialismens välsignelser och samtidigt vägra att ge sig i kast med dess problem och avigsidor.

Det finns ambitiösa drömmare som inte vill låta den nationellt folkliga kulturen dö utan vill uppväcka den till vad som kallas *revival*. Det har alltid förfallit mig lite pressat, löjligt, verklighetsfrämmande. Folkmusiken t. ex. var dansmusik. Om den rycks ur sin egen naturliga miljö och sitt bruks-sammanhang, om ingen dansar efter den, blir den bara ett lik som tittar. Och de uppvisningspolkor som knätofsarna-tråder är bara meningslösa skrivbordskonstruktioner.

Det är istället den moderna pop-musiken som är vår tids folk musik. Men den är redan helt internationaliserad. Ännu före kriget kunde man skilja på tyska och amerikansk pop-musik. Idag är allt uniformt utan nationella särdrag. Det skall vi nog snart få höra vid t. ex. schlagerfestivalen i Luxemburg nästa söndag. I våra gamla polskor fanns charmiga kantigheter som fick dem att lata exotiska för utsocknes öron, precis som folk-musiken från Balkan klingar

J SYNVINKELN

AV LARS ULVENSTAM

Medeltida schlagersångare: lekare med luta. (Valvmålning i Härkeberga kyrka, Uppland). Bild ur "Den medeltida balladen", 12:— kr.

exotisk för oss. Det håller på att ändras nu. Samma sak i Afrika. Också där trängs den infödda folk musiken tillbaka av den västerländska pop-musikens tekniska genomslagskraft via radio och gramofon. "Ibland ser det ut som ett kalhygge där Europa dragit fram", skrev Alf Thoor i Expressen nyligen.

Massspridning medför alltid risk för förflockning. Om en pryl skall passa alla måste egenheterna hyvlas bort. Det är tyvärr bara så. Men det är ingen dom över masskulturens människa. Det är inte sant när det sägs att den kulturella självverksamheten dör i kulturindustrin. Man snubblade inte på egensinniga genier i de gamla bondhemmen med deras inrutade mönster. Där tegs i sekler och trynades under sovfällen. Miljonerna låg inte och läste stor dikt vid tranlamporna. De kunde helt enkelt inte bokstäverna. Kulturarbetarnas publik var en liten, enhetlig, sakförståndig publik av kännare och gynnare. Den publiken har varken blivit sämre eller mindre i absoluta tal utan tvärtom. Men

relativt sett hotas det goda att dränkas i ett tidigare kvantitativt okänt utbud av massproducerade slagdängor som görs på spekulation.

Det är denna strömlinjeformade kommersiella kitsch på olika områden som jag tror utgör det ödesdigra nivelleringshotet mot den världskultur vi sannolikt måste räkna med. Och det är som motvikt till det man vågar kalla inventeringen av den gamla svenska visskatten för lite av en kulturbragd.

• Renodlad kan folk kulturen numera bara leva i reservat, i bibliotek, muséer och skivarkiv. Men den kan organiskt slussas vidare i nya levande former. Ungerns musikaliska folklore återklingar hos Bartok, den moderna jazzen har tagit upp negerrytmiken. Så kan folk kulturen bli en reservoar att ösa ur för en integrerad världskultur. Så skall, vill man hoppas, det bästa ur olika länders och kontinenters kulturella särart ingå som en speciell toning eller dialekt i det gemensamma» en världskultur med variationer. •